

TAHAP PEMAHAMAN, PENGHAYATAN DAN PENGAMALAN JATI DIRI BAHASA MELAYU DALAM KALANGAN RAKYAT MALAYSIA

(The Level of Understanding, Appreciation and Practice of Identity of the Malay Language among Malaysians Citizen)

ZAMRI MAHAMOD

Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia
d-zam@ukm.edu.my

NIK MOHD RAHIMI NIK YUSOFF

Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia
nik@ukm.edu.my

SHAMSUDIN OTHMAN

Fakulti Pengajian Pendidikan
Universiti Putra Malaysia
shamsudean66@gmail.com

ALIZAH LAMBRI

Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Pendidikan Sultan Idris
alizah@fbk.upsi.edu.my

HADI HASSAN

Fakulti Pendidikan
Universiti Kebangsaan Malaysia
abdulhadihassan04@yahoo.com

Dihantar pada:

2 Januari 2020

Diterima pada:

1 Mac 2020

Koresponden:

d-zam@ukm.edu.my

Abstrak: Kajian ini bertujuan mengenal pasti tahap jati diri Bahasa Melayu dalam kalangan 50 orang warganegara Malaysia dalam pelbagai kaum. Secara khusus, kajian ini bertujuan untuk mengenal pasti tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia dalam sektor pendidikan. Setiap kaum merangkumi 10 orang sebagai responden kajian. Responden tersebut dipilih secara rawak mudah dalam pelbagai latar belakang sosial, pekerjaan, taraf pendapatan, kawasan bandar dan luar bandar merangkumi pelbagai aspek segenap rakyat Malaysia. Instrumen soal selidik digunakan untuk pengumpulan data. Instrumen dibangunkan oleh pengkaji yang mempunyai tahap kesahan dan kebolehpercayaan yang tinggi, iaitu 0.73 Data dianalisis secara deskriptif dan inferensi menggunakan Statistical Package for Social Sciences (SPSS) versi 23.0. Dapatan kajian menunjukkan bahawa setiap warganegara Malaysia yang mewakili pelbagai kaum tetap kekalkan jati diri Bahasa Melayu mereka. Tahap penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu berada pada tahap masih kekal jati diri. Kaum Cina India, Bumiputera Sabah dan Sarawak paling kurang tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri Bahasa Melayu berbanding kaum yang lain dalam sektor pendidikan. Kaum Melayu pula merupakan kaum yang paling tinggi tahap jati diri Bahasa Melayu dalam ketiga-tiga aspek yang dikaji. Implikasi kajian ini adalah penekanan kepada penggunaan Bahasa Inggeris dalam semua aktiviti seharian baik dari segi lisan dan tulisan bahasa Inggeris oleh pelbagai pihak, sedikit sebanyak mempengaruhi tahap jati diri Bahasa Melayu dari segi pemahaman, penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia.

Kata kunci: Pemahaman, penghayatan, pengamalan, jati diri, rakyat Malaysia.

Abstract: This study aims to identify the identity of Malay language among 50 Malaysians in various races. In Particular, this study aims to identify the level of understanding, appreciation and practice of identity of the Malay language among Malaysians in the education sector. Each race consists of 10 persons as respondents. Respondents were selected randomly in various social background, occupation, income level, urban and rural areas, covering various aspects of all Malaysians. Questionnaire was used for data collection. Instruments developed by researchers with high levels of validity and reliability high at 0.73 Data were analyzed by descriptive and inferential using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS) version 23.0. The findings showed that every citizen representing various races still retain their Malay identity. The level of appreciation and practice of English at the level still remained identity. Chinese, Indian, Bumiputera Sabah dan Sarawak least the level of understanding, appreciation and practice of Malay identity than the others in the education sector. The Malays also represents the highest level of Malay identity in all three aspects. The implication of this study is its emphasis on the use of English in all activities day in terms of both spoken and written English used by the various parties has little influence on the identity of the Malay language in terms of understanding, appreciation and practice of language Malay among Malaysian citizens.

Keywords: Understanding, appreciation, practice, identity Malaysia.

PENGENALAN

Malaysia didiami oleh penduduk yang berbilang kaum dan etnik. Masyarakat berbilang kaum ini membawa bersama perbezaan kehendak dan kemahuan sekaligus mahu menjaga kepentingan kaum mereka sendiri. Bagi sebuah negara yang dihuni oleh masyarakat berbilang kaum, agama dan budaya, perpaduan adalah sangat penting dalam menjamin keharmonian negara. Perpaduan merupakan intipati yang sering dilaungkan oleh pemimpin dalam menjamin kelangsungan keamanan negara. Rentetan itu banyak medium yang digunakan bagi mewujudkan dan mengutuskan perpaduan khususnya di Malaysia sebagai langkah memastikan negara tidak kucar-kacir akibat persengketaan antara kaum dan antaranya adalah menggunakan Bahasa Melayu sebagai pengantara kepada perpaduan kaum.

Atas pertimbangan yang dilakukan oleh Suruhanjaya Reid telah bersetuju menjaga nilai sejarah Bahasa Melayu dan keunikannya yang nyata digunapakai sejak zaman kesultanan Melayu Melaka lagi. Sejarah juga telah membuktikan Bahasa kesanggupan masyarakat berbilang kaum menggunapakai satu bahasa sebagai bahasa pengantar telah mewujudkan satu keadaan perniagaan dan kehidupan yang harmoni. Atas dasar inilah Bahasa Melayu diangkat sebagai bahasa perpaduan iaitu Bahasa yang mudah difahami oleh semua lapisan masyarakat tanpa ada rasa prasangka. Namun begitu persoalan timbul apabila penggunaan Bahasa Melayu adalah tidak menyeluruh dalam kalangan masyarakat Malaysia yang terkandung di dalamnya pelbagai kaum dan etnik ini.

Bahasa bukan sahaja sebagai medium dalam menyampaikan maklumat akan tetapi merupakan lambang kepada wujudnya sesebuah negara. Ia berperanan luas sebagai bahasa penyatuan. Hasrat ini terungkap dalam dasar Bahasa dengan merujuk pada Perkara 152 Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu. Melalui perkara ini, Bahasa Melayu telah dipilih sebagai lambang jati diri warganegara Malaysia. Jati diri merupakan satu sifat yang perlu ada di dalam warganegara tidak kira dari ras dan etnik yang berbeza. Jati diri yang sama perlu di kongsi bersama bagi memupuk semangat cinta akan negara serta sanggup berkorban untuk kepentingan negara dan agama.

Memupuk semangat jati diri yang dikongsi bersama dalam kalangan masyarakat majmuk yang berlainan agama, anutan, kepercayaan dan cara hidup adalah perkara yang sangat rumit. Namun konsep jati diri yang utuh dijelaskan dengan memupuk semangat cinta akan Bahasa kebangsaan di mana hanya satu Bahasa diangkat sebagai Bahasa kebangsaan. Bukan ertinya Bahasa lain tidak dapat memupuk semangat jati diri dalam masyarakat Malaysia tetapi kesamaan penggunaan satu Bahasa dan Bahasa Melayu sebagai lambang Bahasa rasmi negara memantapkan lagi semangat jati diri dalam masyarakat berbilang kaum.

Melalui Bahasa Melayu kita dapat membentuk keperibadian nasional. Pada zaman pembinaan negara, misi pemimpin dan rakyat adalah untuk mendaulatkan Bahasa Melayu dan membinanya sebagai bahasa ilmu, bahasa pentadbiran, bahasa persekolahan, dan bahasa budaya tinggi. Bahasa itu seharusnya mampu mendukung pengucapan struktur pemikiran moden dan canggih, selain sebagai bahasa superetnik yang mengatasi garis dan sempadan ras untuk menyatukan pelbagai kaum di negara ini Bahasa Melayu begitu hebat dan mampu mendukung peranan dan tanggungjawab yang digalas di bahunya. Jika bahasa itu gagal memainkan peranannya, kegagalan itu bukan berpunca daripada bahasa itu.

Sebaliknya, kegagalan itu berpunca daripada sikap kerdil dan tidak yakin elit pemimpin yang menentukan dasar dan kegagalan golongan yang telah diberi amanah, dan juga sikap skeptis masyarakat Malaysia pada amnya. Dalam konteks negara ini, kepentingan bahasa kebangsaan telah mulai disedari oleh Perdana Menteri pertama. Tunku Abdul Rahman menyatakan bahawa adalah wajar bagi kita sebuah negara membangun berhasrat mempunyai bahasa kita sendiri. Sekiranya bahasa kebangsaan tidak diperkenalkan negara kita tidak akan mempunyai peribadi dan keperibadian apa yang boleh saya ungkapkan sebagai negara yang tidak mempunyai jiwa dan roh, Bahasa Melayu merupakan alat yang mampu membentuk keperibadian kebangsaan, dan seterusnya alat yang menentukan kemajuan Malaysia. Apakah yang akan terjadi jika kita tidak memiliki satu bahasa yang dapat difahami dan dikuasai oleh seluruh rakyat sebagai alat penyatuan dan pengikat jiwa rakyat? Mungkin kita mencapai perpaduan dan kestabilan sosiopolitik

dan seterusnya kesejahteraan sosial dan pertumbuhan ekonomi?

Namun apa yang berlaku pada hari ini adalah penggunaan Bahasa Melayu yang melambangkan jati diri masyarakat Malaysia amat membimbangkan. Ia dibuktikan dengan pencampuran Bahasa Inggeris dan Bahasa Melayu dalam penuturan masyarakat Malaysia. Jati diri yang dibawa bersama dengan keunikan Bahasa Melayu seolah-olah dikikis dengan slang-slang bahasa dari Barat. Merebaknya penggunaan Bahasa Melayu yang tidak betul juga mendorong kepada kelemahan penguasaan bahasa itu sendiri. Menyedari impak bahasa sebagai jati diri dan negara adalah sangat besar, maka Bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan perlu dihormati, iaitu dengan melahirkan rasa bangga dan penguatkuasaan undang-undang bagi mengekalkan dan memantapkan jati diri nasional Malaysia melalui penggunaan Bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan.

PENYATAAN MASALAH

Setiap negara yang berdaulat mempunyai jati diri yang boleh dibanggakan. Pengukur identiti yang mudah adalah melalui Bahasa dan budaya. Malaysia yang asalnya dikenali dengan Tanah Melayu telah menetapkan Bahasa Melayu sebagai Bahasa rasmi yang termaktub dalam Perlembagaan Negara. Hal ini sepatutnya tidak boleh diganggu gugat lagi. Namun demikian, senario hari ini didapati kedudukan Bahasa Melayu terus dipersoalkan sebagai Bahasa kebangsaan dan perpaduan.

Jati diri merupakan elemen penting yang mengikat seseorang kepada teras yang menjadi amalan kelompoknya, sama ada keluarga, institusi mahupun negara. Dalam memastikan sesebuah kelompok atau organisasi itu berada dalam norma asalnya, jati diri dalam kalangan anggotanya haruslah dilestarikan. Pengukuran terhadap kualiti jati diri juga penting bagi memastikan ianya sentiasa dijiwai dan dikekalkan kelangsungannya daripada generasi ke generasi.

Jati diri mengikut takrifan Kamus Dewan (2013) ialah sifat atau ciri yang unik dan istimewa (dari segi adat, Bahasa, budaya, agama dan sebagainya) yang menjadi teras dan lambang keperibadian seseorang individu, sesuatu bangsa dan sebagainya. Umumnya istilah 'jati diri'

bermaksud sifat atau ciri-ciri yang khas, unik dan istimewa dari banyak segi seperti adat, budaya serta agama yang menjadi identiti atau lambang keperibadian diri atau bangsa (Mohd Yusuf et al. 2012).

Kajian tentang jati diri Bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia berbilang kaum kurang dikaji. Kebanyakan kajian untuk mengukur jati diri lebih melibatkan pelajar Institut Pengajian Tinggi (rujuk kajian Zamri et al. 2017a, 2017b;; MohdYusoff et al. 2010; Ramlah 2005). Kajian Rorlinda et al. (2016) pula mengkaji pelajar sekolah untuk melihat sejauh mana mereka kuat jati diri mereka dari segi sosioemosi mereka. Kajian Hashim (2008) dan Siti Sarah (2015) pula lebih kepada untuk mengukur sama ada orang Melayu masih kukuh jati diri atau sudah menyimpang jati diri Melayu. Kajian mereka berdua untuk mengenal pasti sama ada orang Melayu sudah mulai luntur jati diri mereka ataupun sebaliknya. Salah satu aspek yang dikaji ialah Bahasa Melayu selain faktor agama, budaya, pendidikan, perpaduan, semangat nasionalisme dan sebagainya.

Kajian-kajian berkaitan jati diri sudah ada beberapa pengkaji telah jalankan. Misalnya kajian Ramlah (2005) lebih melihat sejauh mana pelajar IPT mempunyai pemahaman, penghayatan dan pengamalan Rukun Negara. Dapatan kajian Ramlah mendapati walaupun signifikan, tetapi sudah ada ketirisan, pengurangan dan kelunturan pemahaman, penghayatan dan pengamalan Rukun Negara dalam kalangan pelajar IPT di Malaysia. Kajian oleh Mohd. Yusof et al. (2010) misalnya mengkaji tentang jati diri kebangsaan pelajar IPT. Dapatan kajian menunjukkan 54.6 peratus pelajar IPT yang kukuh jati diri mereka. Kajian Mohd. Yusof et al.(2010) berbentuk umum, iaitu kepada semua pelajar IPT tanpa mengira kaum.

Kajian yang dijalankan oleh Hashim (2008) pula mengkaji jati diri orang Melayu sama ada mereka masih mengekalkan jati diri ataupun sudah luntur jati diri Melayu mereka. Hasil kajiannya mendapati bahawa ramai orang Melayu sudah mula luntur jati diri mereka dari aspek nilai, tetapi masih kekal jati diri dari aspek agama, ilmu dan didik. Kajian Hashim (2008) lebih kepada orang Melayu sahaja, tetapi pelbagai kategori. Kajian yang dilakukan Siti Sarah (2015) dengan menggunakan pendekatan Hashim (2008) pula membina alat pengukuran Hati Budi Melayu atas

talian untuk mengetahui sejauh mana orang Melayu masih mengekalkan jati diri atau sebaliknya. Kajian Siti Sarah lebih kepada orang Melayu, tetapi bilangan responden terlalu kecil yang tidak menggambarkan jati diri orang Melayu yang sebenarnya. Kajian Zamri et al. (2017) berfokus kepada tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri Bahasa Melayu dalam kalangan pelajar aliran pendidikan universiti awam.

Selain itu, kajian jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia belum pernah dikaji oleh mana-mana penyelidik sama ada di Universiti Awam, Universiti Swasta, IPGM mahupun oleh mana-mana institusi kerajaan. Kebanyakan kajian yang dibuat lebih kepada konteks sejarah, sosiologi, antropologi dan keagamaan. Tidak kepada khusus rakyat Malaysia keseluruhannya. Misalnya, kajian Ramlah (2005) melihat dari sudut sejarah tentang Rukun Negara. Demikian juga kajian Hashim (2008) dan Siti Sarah (2015) dari sudut Bahasa. Kajian Mohd. Yusof et al (2010) lebih kepada jati diri kebangsaan rakyat Malaysia. Dengan kata lain, semua kajian bersifat umum dan tidak satu pun berfokus kepada jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia.

Dengan isu semasa tentang tahap penguasaan Bahasa Melayu yang semakin pudar dalam kalangan rakyat Malaysia, terutamanya yang bukan Melayu, maka wajar satu kajian yang menyeluruh dan holistik tentang Bahasa Melayu dan kedudukannya sebagai Bahasa rasmi (pentadbiran), Bahasa kebangsaan (perpaduan), Bahasa ilmu (pendidikan), ekonomi dan sosial perlu dikaji. Dapatan yang ditemui dapat dibina satu Indeks Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia yang dapat dijadikan garis panduan kepada pihak berkepentingan yang menjaga kepentingan Bahasa Melayu sebagai Bahasa rasmi negara Malaysia.

Justeru, amat perlu dibuat satu kajian tentang jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia dari segi pendidikan. Pembangunan indeks jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia ini dapat membantu pelbagai pihak khususnya kerajaan untuk merancang program agar jati diri Bahasa Melayu tidak terhakis dalam diri rakyat Malaysia.

TUJUAN DAN OBJEKTIF KAJIAN

Kajian ini bertujuan untuk membangunkan satu indeks jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia. Secara khusus, kajian ini bertujuan untuk membina indeks jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia dari segi pendidikan. Secara khusus, objektif kajian ini adalah untuk:

1. Mengetahui perbezaan tahap jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia dalam mengikut kaumdi Malaysia.
2. Mengetahui perbezaan tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia berdasarkan kaum yang dikaji.

METODOLOGI

Reka Bentuk Kajian

Kajian ini menggunakan kaedah kuantitatif berbentuk tinjauan deskriptif melalui soal selidik bagi mendapatkan maklumat daripada rakyat Malaysia daripada pelbagai latar belakang seperti ekonomi, pekerjaan, kaum dan taraf pendidikan. Seramai 100 orang warganegara Malaysia dipilih secara rawak bertujuan berpandukan kepada lima kaum yang berbeza, iaitu kaum Melayu, Cina, India, Melayu Bumiputera Sabah dan Bumiputera Sarawak. Setiap kaum seramai 20 orang dipilih untuk menjadi responden kajian. Kesemua responden ini sedang belajar di sebuah Universiti Awam. Kajian ini lebih berbentuk kajian rintis untuk mengkaji sejauh mana rakyat Malaysia masih kukuh jati diri mereka atau sebaliknya.

Instrumen Kajian

Kajian ini menggunakan soal selidik yang dibina berdasarkan instrumen-instrumen kajian lepas seperti kajian Salmah (2005), kajian Mutsalim dan Jaffary (2014), Sarjit Singh (2013), Ahmad Tarmizi (2013), Mohd Isa et al. (2012), Siti Rahimah et al. (2014), Zamri et al. (2018) serta beberapa item yang dibina sendiri oleh ahli kumpulan penyelidik. Soal selidik ini mengandungi dua bahagian. Bahagian A bertujuan mendapatkan demografi rakyat Malaysia. Bahagian B bertujuan mengkaji tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri Bahasa

Melayu rakyat Malaysia melalui pendidikan dan ekonomi. bahagian ini yang mengandungi 61 item.

Instrumen yang dibina menggunakan skala Likert 10 mata. Skala ini diambil dan diolah berdasarkan kajian Indeks Belia Malaysia 2011 (IBM2011). Bagi tujuan penginterpretasian skor, nilai pengukuran dibahagikan kepada empat tahap. Berdasarkan kajian IBM 2011, tahap indeks kurang baik berada pada skala skor 1 hingga 3, tahap sederhana baik pada skala skor 4 hingga 5, skala tahap baik adalah pada skala skor 6 hingga 8 dan tahap sangat baik pada skala skor 9 hingga 10. Nilai min pula adalah berdasarkan kepada empat skala seperti dalam Jadual 1.

JADUAL 1. Skala min dan tahap interpretasi min

Skor Min	Tahap Interpretasi Min
1.00 hingga 2.99	Luntur jati diri
3.00 hingga 5.99	Mula luntur jati diri
6.00 hingga 8.99	Masih kekal jati diri
9.00 hingga 10.00	Kekal jati diri

Suber: Zamri et al. (2018)

Kesahan instrumen dilakukan dengan merujuk kepada tiga orang pakar penilai instrument yang dilantik bagi mendapatkan kesahan pakar. Instrumen awal yang mengandungi 86 item telah disemak oleh pakar penilai dan beberapa item telah dikeluarkan atas nasihat pakar.

Analisis Data

Analisis secara deskriptif dijalankan menggunakan nilai min bagi melihat tahap indeks jati diri pelajar. Data bagi setiap item pada Bahagian B dianalisis menggunakan perisian SPSS. Analisis statistik secara deskriptif digunakan untuk mencari min dan sisihan piawai.

DAPATAN KAJIAN

Bahagian ini membincangkan tahap jati diri 50 orang rakyat Malaysia daripada lima kaum yang berbeza. Jati diri bahasa dalam kajian ini merujuk kepada penguasaan Bahasa Melayu rakyat Malaysia dalam sektor pendidikan. Jati diri Bahasa Melayu dalam bidang pendidikan ini dibincangkan dalam tiga aspek, iaitu pemahaman, penghayatan dan pengamalan. Sejauh mana rakyat Malaysia ini

masih kukuh atau semakin luntur nilai jati diri dalam aspek pemahaman, penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu atau sebaliknya dibincangkan dalam bahagian ini.

Tahap Pemahaman Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Jadual 2 membincangkan pemahaman rakyat tentang jati diri mereka tentang aspek pendidikan. Analisis menunjukkan bahawa rakyat Malaysia ini masih kekal jati diri mereka. Mereka menyedari kepentingan Bahasa Melayu dalam konteks pendidikan di Malaysia. Rakyat Malaysia juga memahami kedudukan Bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar dalam sistem pendidikan Malaysia.

JADUAL 2. Tahap pemahaman jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia

Pemahaman <i>Sebagai rakyat Malaysia saya...</i>	Min	Tahap Min
1. Tahu Bahasa Melayu adalah bahasa rasmi dalam sistem pendidikan	9.66	Kekal
2. Tahu apabila guru menggunakan video Bahasa Melayu dalam sesi pengajaran dan pembelajaran / bilik darjah	9.48	Kekal
3. Tahu apabila guru bercakap dalam Bahasa Melayu.	9.52	Kekal
4. Tahu mata pelajaran Bahasa Melayu wajib lulus dalam sijil pelajaran Malaysia.	9.66	Kekal
5. Tahu pendidikan penting kepada semua	9.58	Kekal
6. Tahu Bahasa Melayu adalah bahasa rasmi un berkomunikasi.	9.32	Kekal
7. Tahu Bahasa Melayu digunakan di semua sekolah	9.04	Kekal
8. Tahu apabila rakan menerangkan maklumat dalam Bahasa Melayu.	9.24	Kekal
Min Keseluruhan Pemahaman	9.42	Kekal Jati Diri

Min keseluruhan ialah min 9.42, iaitu pada tahap kekal jati diri pemahaman Bahasa Melayu mereka. Purata min adalah di antara min 7.24 (item A23) hingga min 9.66 (item A1). Walaupun ada sebahagian item memperoleh min pada tahap masih kekal, ini tidak bermakna rakyat Malaysia sudah mula luntur jati diri Bahasa Melayu mereka. Rumusan yang dapat dibuat ialah rakyat Malaysia:

1. Memahami bahawa kedudukan Bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan, bahasa

- rasmi, bahasa pengantar dan bahasa perpaduan di Malaysia.
- Memahami kepentingan Bahasa Melayu sebagai bahasa pendidikan dalam sistem pendidikan di Malaysia.
 - Memahami bahawa penguasaan Bahasa Melayu sama pentingnya dengan penguasaan Bahasa Inggeris.
 - Memahami bahawa penguasaan Bahasa Melayu dapat membantu mereka memperoleh pekerjaan, berkomunikasi, melanjutkan pelajaran dan menguasai pelbagai bidang ilmu.

Tahap Penghayatan Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Jadual 3 membincangkan aspek jati diri Bahasa Melayu dari aspek penghayatan. Dari segi jati diri bahasa dari aspek penghayatan, min keseluruhan yang diperoleh ialah min 7.23, iaitu pada tahap masih kekal jati diri. Hal ini bermakna jati diri penghayatan Bahasa Melayu rakyat Malaysia dalam pendidikan banyak yang perlu digunakan dan diperkukuhkan lagi. Terdapat juga sebilangan rakyat Malaysia yang sudah luntur dan mula luntur penghayatan Bahasa Melayu mereka melalui pendidikan.

Walaupun masih kekal jati diri ini ada kaitannya dengan langkah kerajaan yang mahukan rakyat Malaysia perlu menguasai Bahasa Inggeris dengan baik seiring dengan peredaran masa, di samping penguasaan dalam Bahasa Melayu perlu diberikeutamaan, maka ia bukan satu alasan untuk rakyat Malaysia menghayati Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu dan bahasa kebangsaan. Purata min penghayatan sebagai bahasa pendidikan ini adalah di antara min 7.48 (item A9) hingga min 7.34 (item A16). Rumusan yang dapat dibuat ialah rakyat Malaysia:

- Perlu menggunakan Bahasa Melayu dalam kehidupan seharian, sama ada dalam pertuturan, penulisan mahupun bahan bacaan.
- Perlu menghayati akan kedudukan Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu dan bahasa perpaduan di Malaysia.
- Perlu berbangga apabila menguasai Bahasa Melayu dengan baik.
- Perlu yakin akan kemampuan Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu dan bahasa perpaduan di Malaysia.

- Perlu menguasai Bahasa Melayu dengan baik sebagai tanda cinta akan tanah air.

JADUAL 3. Tahap penghayatan jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia

Penghayatan <i>Sebagai rakyat Malaysia saya...</i>	Min	Tahap Min
9. Lebih selesa baca buku Bahasa Melayu berbanding Bahasa Inggeris / bahasa lain.	7.48	Masih Kekal
10. Suka meminjam buku dalam Bahasa Melayu berbanding Bahasa Inggeris / bahasa lain	6.82	Masih Kekal
11. Lebih selesa bercakap dengan guru dengan menggunakan Bahasa Melayu berbanding bahasa lain.	7.76	Masih Kekal
12. Suka mencari maklumat dengan menggunakan perkataan Bahasa Melayu berbanding Bahasa Inggeris / bahasa lain.	7.16	Masih Kekal
13. Suka membaca bahan bacaan di laman sesawang Bahasa Melayu berbanding bahasa lain.	7.00	Masih Kekal
14. Lebih suka merujuk Bahasa Melayu untuk menulis berbanding bahasa lain	7.02	Masih Kekal
15. Lebih suka membaca buku Bahasa Melayu berbanding bahasa lain	7.26	Masih Kekal
16. Lebih suka memilih baca Bahasa Melayu jika terdapat bahan bacaan dwibahasa.	7.34	Masih Kekal
Min Keseluruhan Penghayatan	7.23	Masih Kekal Jati Diri

Tahap Pengamalan Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Jadual 4 membincangkan aspek pengamalan Bahasa Melayu. Min keseluruhan menunjukkan masih kekal jati diri. Min yang diperoleh ialah 7.33. Hal ini bermakna responden kajian masih perlu memperbaiki penguasaan Bahasa Melayu mereka. Masih terdapat ramai rakyat Malaysia yang sudah luntur dan mula luntur pengamalan Bahasa Melayu mereka. Rakyat Malaysia mula memberi keutamaan kepada penguasaan Bahasa Inggeris. Hal ini sedikit sebanyak mengakis jati diri Bahasa Melayu pelajar berkenaan. Purata min pula adalah di antara 6.86 (item A17) hingga min 7.54 (item A23). Purata min masih kekal jati diri ini menunjukkan pengamalan jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia ini perlu diberi. Rumusan yang dapat dibuat ialah rakyat Malaysia:

1. Perlu menggunakan Bahasa Melayu sepenuhnya dalam pengajaran, pembelajaran, ketika berkomunikasi/bertutur dan menulis.
2. Perlu menggunakan Bahasa Melayu yang formal dan betul dalam situasi rasmi dan tidak rasmi.
3. Perlu berusaha untuk menguasai dan mengamalkan penggunaan Bahasa Melayu yang betul dalam situasi rasmi dan tidak rasmi.
4. Tidak mencampuradukkan Bahasa Melayu dengan bahasa singkatan yang boleh menjejaskan kedudukan Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu.

JADUAL 4. Tahap pengamalan jati diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Pengamalan <i>Sebagai rakyat Malaysia saya...</i>	Min	Tahap Min
17. Gunakan Bahasa Melayu untuk mencari bahan bacaan di laman sesawang.	6.86	Masih Kekal
18. Gunakan kata kunci Bahasa Melayu untuk mencari maklumat.	6.96	Masih Kekal
19. Menggunakan Bahasa Melayu untuk bercakap dengan rakan di sekolah.	7.66	Masih Kekal
20. Menggunakan Bahasa Melayu untuk berkomunikasi dengan guru.	7.82	Masih Kekal
21. Lebih membaca buku Bahasa Melayu berbanding buku Bahasa Inggeris/bahasa lain.	7.02	Masih Kekal
22. Suka mempelajari Bahasa Melayu di sekolah.	7.50	Masih Kekal
23. Bahasa Melayu adalah bahasa kesukaan saya di sekolah.	7.54	Masih Kekal
Min Keseluruhan Pengamalan	7.33	Masih Kekal Jati Diri

Rumusan Perbandingan Aspek Pemahaman, Penghayatan dan Pengamalan Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Berdasarkan Jadual 5, dapat dirumuskan bahawa terdapat perbezaan tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia diantara lima kaum yang dikaji. Min keseluruhan ialah 8.32, iaitu masih kekal jati diri. Hal ini bermakna rakyat Malaysia ini masih memahami, menghayati dan mengamalkan penggunaan Bahasa Melayu dalam

aspek pendidikan. Rumusan yang dapat dibuat di sini ialah:

1. Kaum Cina, India, Bumiputera Sabah dan Sarawak merupakan kaum yang paling rendah berbanding kaum Melayu dari segi pemahaman, penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu.
2. Kaum Melayu merupakan kaum yang paling tinggi dari segi pemahaman, penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu berbanding kaum yang lain.
3. Aspek pengamalan dan penghayatan didapati paling rendah jati diri berbanding aspek pemahaman. Kaum Cina, India, Bumiputera Sabah dan Sarawak didapati kurang pengamalan dan penghayatan Bahasa Melayu. Namun demikian, min keseluruhan masih di tahap masih kekal jati diri.

JADUAL 5. Rumusan perbandingan pemahaman, penghayatan dan pengamalan rakyat Malaysia

Bil.	Jati Diri Bahasa Melayu	Aspek	Min	Interprestasi Tahap Jati Diri
1.	Melayu	Pemahaman	9.42	Kekal
		Penghayatan	9.48	Kekal
		Pengamalan	9.12	Kekal
		keseluruhan	9.34	Kekal
2.	Cina	Pemahaman	8.66	Masih kekal
		Penghayatan	8.26	Masih kekal
		Pengamalan	7.63	Masih kekal
		Keseluruhan	8.18	Masih kekal
3.	India	Pemahaman	8.80	Masih kekal
		Penghayatan	8.20	Masih kekal
		Pengamalan	7.72	Masih kekal
		Keseluruhan	8.24	Masih kekal
4.	Bumiputera Sabah	Pemahaman	8.28	Masih kekal
		Penghayatan	7.91	Masih kekal
		Pengamalan	7.76	Masih kekal
		Keseluruhan	7.98	Masih kekal
5.	Bumiputera Sarawak	Pemahaman	7.94	Masih kekal
		Penghayatan	7.69	Masih kekal
		Pengamalan	7.95	Masih kekal
		Keseluruhan	7.86	Masih kekal
Min keseluruhan			8.32	Masih Kekal Jati Diri

PERBINCANGAN

Tahap Pemahaman Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia berdasarkan Lima Kaum di Malaysia

Analisis dapatan menunjukkan bahawa secara keseluruhan jati diri rakyat Malaysia berdasarkan lima kaum ini mempunyai tahap pemahaman jati diri yang sangat tinggi. Ke semua mereka memahami bahawa jati diri Bahasa Melayu berdasarkan pendidikan penting untuk difahami, dihayati dan diamalkan dalam kehidupan mereka sebagai warganegara Malaysia. Kesemua lima kaum ini memahami bahawa dengan menghayati dan mengamalkan jati diri Bahasa Melayu tersebut, maka mereka ialah warganegara Malaysia yang masih lagi menghormati dan mengamalkan prinsip Bahasa Melayu adalah bahasa kebangsaan yang perlu mereka hayati dan mengamalkan.

Tahap pemahaman rakyat Malaysia ini secara keseluruhannya adalah kekal jati diri jati diri Bahasa Melayu yang dikaji. Purata min keseluruhan adalah melebihi 8.00. Satu penyelidikan yang dijalankan oleh kumpulan penyelidik Universiti Kebangsaan Malaysia. Kajian yang bertajuk, "Penguasaan Bahasa Melayu di Kalangan Remaja Malaysia" mendapati tahap penghayatan Bahasa Melayu para remaja Malaysia menurun dan sesetengahnya perlu diberikan perhatian serius. Dapatan kajian ini berbeza dengan kajian Zamri et al. (2017a, 2017b) yang mendapati pelajar Fakulti Pendidikan UKM mempunyai tahap pemahaman jati diri yang tinggi tentang Bahasa Melayu. Pelajar masih mengekalkan jati diri mereka walaupun menghadapi pelbagai cabaran.

Kajian yang dilakukan Siti Sarah (2015) dengan menggunakan pendekatan Hashim (2008) pula membina alat pengukuran Hati Budi Melayu atas talian untuk mengetahui sejauh mana orang Melayu masih mengekalkan jati diri atau sebaliknya. Kajian Siti Sarah lebih kepada orang Melayu, tetapi bilangan responden terlalu kecil yang tidak menggambarkan jati diri orang Melayu yang sebenarnya.

Dapatan Siti Sarah ini berbeza dengan dapatan kajian oleh Hashim (2008) yang mengkaji jati diri Melayu. Hasil kajian Hashim mendapati bahawa ramai orang Melayu sudah mula luntur jati diri mereka dari aspek nilai, tetapi masih kekal jati

diri dari aspek agama, ilmu dan didik. Dapatan Hashim ini bersamaan dengan kajian Ramlah (2005), Kajian Nor Hashimah (2014) menunjukkan bahawa fenomena penguasaan bahasa yang semakin merosot dalam kalangan remaja turut melemahkan kedaulatan Bahasa Melayu.

Sebagai kesimpulan, jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia masih kekal jati diri Bahasa Melayu mereka dalam pendidikan. Tahap pemahaman tentang jati diri Bahasa Melayu tetap kekal dan kukuh. Rakyat Malaysia kini tetap memahami bahawa pemahaman tentang jati diri dalam pendidikan tersebut akan menjadikan mereka tahu bahawa Bahasa Melayu kekal dan akan digunakan sebagai bahasa kebangsaan.

Tahap Penghayatan Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Analisis dapatan menunjukkan bahawa tahap penghayatan jati diri Bahasa Melayu berada pada tahap tinggi, iaitu masih kekal jati diri. Hal ini rakyat Malaysia dalam lima kaum ini mempunyai tahap penghayatan jati diri yang masih tinggi. Lima kaum ini memahami, menghayati dan mengamalkan setiap jati diri tersebut dalam kehidupan mereka.

Tahap penghayatan keseluruhan adalah masih tinggi. Setiap warganegara yang mewakili setiap kaum ini mempunyai pegangan Bahasa Melayu yang masih tinggi dalam pendidikan. Dapatan kajian ini menyamai banyak kajian tentang jati diri seperti kajian Hashim (2008) dan Siti Sarah (2015). Namun demikian, dapatan kajian ini bertentangan dengan kajian Wan Syamsul (2015), beliau menyatakan dan mengusulkan bahawa pendidikan sama ada formal atau tidak formal, unsur rasa kepunyaan kepada bangsa dan negara (semangat nasionalisme), mengambil kira kepelbagaian etnik dan budaya serta tidak membawa kepada perpecahan kaum (perpaduan) adalah antara elemen penting dalam proses pembentukan jati diri.

Selain itu, dapat kajian juga menemui bahawa faktor pengamalan Bahasa Melayu dalam kalangan rakyat Malaysia ini merupakan yang paling rendah dihayati dan dikuasai oleh mereka. Kaum Cina, India, Bumiputera Sabah dan Sarawak didapati mula luntur atau berkurangan penguasaan Bahasa Melayu mereka berbanding jati diri Bahasa

Melayu kaum Melayu. Menurut Siti Rahimah et al. (2014), penguasaan kekeliruan jati diri bahasa menyebabkan tahap penguasaan Bahasa Melayu menjadi kalam kabut. Tumpuan lebih kepada Bahasa Inggeris menjadikan tahap jati diri terhadap bahasa kebangsaan semakin luntur. Dapatan yang sama juga ditemui dalam kajian Siti Sarah (2015) dan Hashim (2008) dan Zamri et al. (2017a, 2017b). Mereka berpendapat bahawa tumpuan penulisan dalam Bahasa Inggeris sedikit sebanyak mempengaruhi penghayatan bahasa mereka.

Sebagai kesimpulan, jati diri Bahasa Melayu rakyat Malaysia dalam kelima-lima kaum ini masih kekal jati diri Bahasa Melayu mereka. Setiap warganegara masih memiliki tahap jati diri yang kukuh dari segi penghayatan yang tinggi bagi jati diri Bahasa Melayu yang dikaji.

Tahap Pengamalan Jati Diri Bahasa Melayu Rakyat Malaysia

Dalam kajian ini, didapati bahawa tahap penghayatan kelapan-lapan jati diri pendidikan dalam rakyat Malaysia ini adalah tinggi, iaitu kekal jati diri. Hal ini bermakna setiap kaum ini memiliki jati diri yang utuh jati diri Bahasa Melayu mereka. Selain itu, tahap penghayatan penggunaan Bahasa Melayu yang berkurangan berbanding aspek pemahaman dan penghayatan juga ada kaitannya dengan penekanan pendidikan yang berlainan terhadap penggunaan Bahasa Inggeris dalam setiap aktiviti seharian.

Menurut Siti Rahimah et al. (2014), penguasaan kekeliruan jati diri bahasa menyebabkan tahap penguasaan Bahasa Melayu menjadi kalam kabut. Tumpuan lebih kepada Bahasa Inggeris menjadikan tahap jati diri terhadap bahasa kebangsaan semakin luntur. Dapatan yang sama juga ditemui dalam kajian Siti Sarah (2015) dan Hashim (2008) dan Zamri et al. (2017a, 2017b). Sebagai kesimpulan, tahap pengamalan jati diri bahasa melayu rakyat Malaysia ini perlu ditingkatkan lagi. Walaupun Bahasa Inggeris amat penting pada masa kini, tetapi ini tidak menjadi faktor penghalang untuk menguasai dan mengamalkan Bahasa Melayu dengan baik dan cekap dalam berkomunikasi lisan dan penulisan.

KESIMPULAN

Berdasarkan dapatan kajian ini, jelas menunjukkan bahawa pentingnya elemen-elemen jati diri ini diberi penekanan dan dipupuk dalam diri setiap diri warganegara Malaysia dalam semua kaum dalam memastikan pendidikan negara menjadi lebih baik. Dengan elemen-elemen yang dipupuk ini, jati diri rakyat Malaysia pada masa kini perlu diberikan penekanan yang serius agar mereka terus menghormati dan tidak merasa malu untuk menggunakan Bahasa Melayu sebagai bahasa rasmi.

Kesimpulannya, penumpuan dan penekanan penggunaan bahasa Inggeris sedikit sebanyak menjejaskan peranan Bahasa Melayu sebagai bahasa ilmu. Sebagai rakyat Malaysia yang cintakan negara, sepatutnya setiap kaum di Malaysia ini mempunyai penguasaan Bahasa Melayu yang cemerlang dalam semua aspek. Dalam masa yang sama, mereka juga mempunyai kecekapan berbahasa Inggeris. Dengan cara ini kita dapat memartabatkan Bahasa Melayu dan memperkasakan Bahasa Inggeris.

PENGHARGAAN

Terima kasih kepada Kementerian Pendidikan Malaysia yang memberikan dana penyelidikan: FRGS/1/2018/SS109/UKM/01/1.

RUJUKAN

- Ahmad Tarmizi. (2013). Kajian toleransi sosio-agama di Semenanjung Malaysia. *Jurnal Perpaduan*, 138-170. Institut Kajian dan Latihan Integrasi Nasional, Jabatan Perdana Menteri.
- Hashim Musa. (2008). *Hati budi Melayu: Pengukuhan menghadapi cabaran abad ke-21*. Serdang: Penerbit Universiti Putra Malaysia.
- Kementerian Belia & Sukan. 2011. *Indeks Belia Malaysia 2011*. Putrajaya: Institut Penyelidikan dan Pembangunan Belia Malaysia.
- Ismail Bakar. (2010). Sejarah kepimpinan dan politik ke arah pembentukan jati diri kebangsaan. Dlm. Mohd Yusof Othman (Pnyt.), *Jati diri kebangsaan manhaj Islam hadhari*, 197-120. Bangi: Penerbitan Institut

- Islam Hadhari, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Kamus Dewan. Edisi Keempat.* (2010). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd Isa Hamzah, Mohd. Aliff Mohd. Nawi Jamil Ahmad, Ab Halim Tamuri, Amirah Ismail, Nurul Pasihah Hassan & Siti Syazwani Salleh. 2012. Keberkesanan pertubuhan belia dalam menyemai jati diri Islam. *Malaysian Journal of Youth Studies*, 7: 93-104.
- Mohd Yusof Othman. (2010). *Jati diri kebangsaan manhaj Islam hadhari*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Mohd. Yusof Othman, Jawiah Dakir, Abd. Latif Samian, Mohd. Safar Hasim, Noor Aziah Mohd. Awal, Shamsul Azhar Yahya, Rosilawati Mohd. Hanapi, Noralina Omar & Mujahid Abu Bakar. (2012). Jati diri kebangsaan dalam kalangan pelajar institusi pengajian tinggi. *Jurnal Hadhari Special Edition*, 67-78.
- Mutsalim Khareng & Jaffary Awang. (2014). Toleransi beragama & implikasinya dalam kalangan mahasiswa/i Muslim dan Buddha di Prince of Songkhla University. *Journal of Islamic and Arabic Education*, 5 (2), 1-14
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2014). *Semantik dan akal budi Melayu*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Ramlah Adam. (2005). Kajian tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan Rukun Negara di kalangan pelajar IPT. *Geran Penyelidikan, Jabatan Perpaduan Negara dan Integriti Nasional*.
- Rorlinda Yusof, Noriah Mohd Ishak, Azizah Mohd Zahidi. (2016). Leadership characteristic among gifted and talented students at Malaysia National Gifted Center. *International Journal of Scientific Research*, 4 (8).
- Salmah Hussin. (2005). Pemahaman konsep pembinaan jati diri negara bangsa dalam mata pelajaran Sejarah KBSM tingkatan lima di daerah Keluang. Tesis Sarjana Pendidikan. Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Sarjit Singh Darshan Singh. (2013). Kajian pemahaman, penghayatan dan pengamalan Rukun Negara dalam kalangan belia Malaysia. *Jurnal Perpaduan Institut Kajian dan Latihan Integrasi Nasional*, 1, 89-137.
- Siti Rahimah Mustaffa, Raja Masittah Raja Ariffin & Normahdiah Sheikh Said. (2014). Kekeliruan jati diri punca bahasa bercampur aduk. *Jurnal Bahasa*, 14 (1): 134-158.
- Siti Sarah Ab Karim. (2015). Pembinaan alat pengukuran hati budi Melayu. Tesis Dr. Falsafah. Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia.
- Wan Syamsul Amly. (2015). 5 Tahun 2020: Patriotisme bina jati diri masyarakat. Astro Awani <http://www.astroawani.com/berita-malaysia/5tahun2020-patriotisme-bina-jati-diri-masyarakat-58329> [26 April 2015].
- Zamri Mahamod, Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff, Mohd Mahzan Awang & Chew Fong Peng. (2017a). Jati diri pelajar aliran pendidikan universiti awam dari aspek pemahaman, penghayatan dan pengamalan Bahasa Melayu. *Prosiding Seminar Pascasiswazah Pendidikan Bahasa Melayu Sabah dan Sarawak (Eksekutif) Kali Ke-6*, 701-714. Bangi: Penerbitan Fakulti Pendidikan, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Zamri Mahamod, Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff, Mohd Mahzan Awang, Ummu Taqiah Bahari & Chew Fong Peng. (2017b). The aspect of understanding, appreciation and practice of identity among students of education in Malaysian public universities. *International Journal of Science Arts and Commerce*, 2 (2), 83-98.
- Zamri Mahamod, Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff, Mohd Mahzan Awang & Chew Fong Peng. (2017c). Tahap pemahaman, penghayatan dan pengamalan jati diri Bahasa Melayu dalam kalangan pelajar aliran pendidikan universiti awam. *Jurnal Pendidikan Bahasa Melayu*, 7 (1), 34-43.
- Zamri Mahamod, Nik Mohd Rahimi Nik Yusoff, Mohd Mahzan Awang & Chew Fong Peng. (2018). Pembangunan indeks jati diri pelajar aliran pendidikan di Institusi Pendidikan Tinggi Awam Malaysia. Laporan Akhir Penyelidikan Geran Fundamental: FRGS/1/2015/SS06/UKM/01/1. Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia.